

Валерій ШЕВЧУК,

Віктор ГРЕСЬ

Великий Мандрівець

Кінопритча про Кармалюка

...Кармалюк стоїть у темряві. Його обличчя бліде і спокійне. Нараз чути шум кроків і перед ним виростає захекане Маріїне обличчя. Вона дивиться на Кармалюка з жахом. Він ступає до неї і хоче схопити її в обійми. Але вона випростовується.

- Я не хочу, щоб ти був душогубом, - кричить вона раптом злим і відчайним голосом.

Обличчя Кармалюка спокійне. Він холодно дивиться на дружину. Вона ж застигає від власних слів, і обличчям її течуть сльози.

- Я не хочу, щоб ти був душогубом, - каже вона вже тихо. - Ви спалили його, спалили, начебто це скотина, а не людина.

Він стискає її руками й трясє.

- Замовч, - кричить він, - Замовч!

Вона замовкає, але губи її й плечі трусяться. Очі палають несусвітнім жахом. Кармалюк відпускає її.

- Він же все бачить, - шепоче Марія й показує в небо. - Як це ти забув, що він усе бачить? Як це ти забув про мене й про себе?

- Не душогуб я, жінко, - рипить Кармалюковий голос. Вона дивиться на нього і з риданням припадає йому до грудей.

Але Кармалюк уже покидає її. Правда, ще повертається, і Марія бачить його чистий і добрий погляд, який дивиться на неї чи з любов'ю, чи з докором.

...Кармалюк мчить на коні через поле, через ліс, перехоплюється через якусь річечку. Спереду стрімка гора. Внизу вхід до печери. Устим зістрибує на землю. Він проскакує до печери, і кроки його дубоняють у темряві. Чути надсадне дихання. З'являється світло, він повертає туди - стає видно освітлений походнею гнотик. Покотом сплять хлопці. В кутку сплять Копчук і Хрон. Кармалюк хапає Копчука за барки і перевертає.

- Чого тобі?

- Бєсїда є, - рипить Кармалюк і так само будить Хрона. Тоді кидається назад. Хлопці прочумлюються і дивляться запаморочливо. Хрон і Копчук встають і йдуть за Кармалюком.

Ранок вкритий туманцем. Вони стоять залиті туманом. Довкола, як тіні, плавають дерева. Западає густа тиша. Копчук з Хроном стоять перед Кармалюком, а в того вже починають тремтіти губи.

- Це ти підпер двері? - питає він у Хрона.

- Які двері?

- Хто з вас підпер двері? - кричить Кармалюк.

- Які двері? - питає Хрон.

Копчук мовчить, тільки важко дивиться. Кармалюк кидається до нього і щосили б'є в обличчя. Копчук падає. Хрон кидається до Кармалюка, і хапає його ззаду за руки.

- Ти що, сказився, батьку! Перестань!

- Я не хочу брати на себе його душу, - рипить Кармалюк, звільнюючись від Хрона. - Я не хочу, щоб його чорна душа лягла на мою.

- А я їх хочу різати, - каже крізь зуби Копчук. Він уже сидить, обпершись об сосну. - Я хочу випускати їм кишки і топити з них лій.

Кармалюк спиняється вражений. Очі Копчука палають лютою злобою.

- Та кинь ти це, батьку, - каже Хрон. - Була собака й нема собаки.

- Ти вже розкисаєш, Устиме, - цідить Копчук. - Не роби з себе святенника. Раз уже розбійник, то й розбійникуй.

Кармалюк кидається до Копчука і, схопивши його за барки, б'є ним об дерево.

- Не розбійник я, чуєш ти!

Хрон кидається до Кармалюка і відтягує його.

- Не розбійники ми, батьку. Я теж не розбійник. Але послухай ти мене. Ходив я теперечки по селах... Послухай... я розкажу тобі, що люди про це кажуть...

- Те, що він собака, я знаю й без вас, - хрипко й трохи втомлено каже Кармалюк. - І те, що заслужив він таку смерть, знаю без вас також... Люди, кажеш, говорять. Ну що ж, людям говорити, а нам робити. Але не про людське око все це мені треба, хлопці... Мені треба... Мені треба знати, що про це скажу я. Перед самим собою...

В нього великі розширені очі. І з них хлюпає чисте, добре тепло.

(...)

...Та сама долина, в якій востаннє зустрічався Кармалюк з дружиною. Він іде по стерні, і йому назустріч, як колись Марія, ступає син Іван. Вони зупиняються і дивляться один на одного.

Довкола сірий краєвид, у них сірі обличчя. Іван дивиться на батька насторожено й сердито...

- Чого кликали? - питає він.

- Розпитатися хотів, - хрипить Кармалюк.

- Нічого питатися! Чи мало ви нам лиха накоїли? Кармалюк дивиться на нього, той опускає очі.

- З чиїх це вуст говориш, сину?

- Зі своїх. Ми цілий вік прожили, як собаки...

Кармалюк раптом зривається, кидається до Івана і збиває його ударом з ніг. Іван падає на стерню.

- Я не боюся вас, не боюся! Ви зопсували нам життя, зопсували! - кричить він. - Ви загнали нашу матір в могилу!

Кармалюк дивиться на сина понуро:

- Ну, говори...

- І скажу! Бо в мене давно накипіло отут! Я вже не хлопець і маю свій розум!

- Говори!

- Ви купалися в добрі, їли й гуляли. Вам пливло золото до рук, а чи хоч копійку ви нам дали? Ми хлібом сухим давилися...

Кармалюку на вид лягає болісна гримаса. Він присідає біля сина...

- Я знав, що ти мені це скажеш. Вже давно знав. Через це й покликав тебе...

Іван дивиться на нього трохи здивовано.

- Через це й покликав тебе, синку. Бо я вже старий. Може скоро по мені й дзвони заграють. А може ніяких дзвонів не буде, га?

Він дивиться перед собою, а Іван стає зачудованіший і зачудованіший.

- Нелегке було ваше життя, - шепоче Кармалюк.

- Я це знаю і завжди знав. Та й моє було не з медом...

- Хто ж вас примушував так жити?

- Вони, - спокійно каже Карамалюк. - Пани!

Врешті, його спокій роблений. Бо йому аж духа спирає.

- Але це довга казка і чи на твій розум? Я хотів би... Я хотів би, щоб ти побачив моє життя... Щоб побачив усе.

В Івана блискучий, повний цікавості й трохи захоплений погляд.

- Я хочу цього теж, батьку...

...Вони їхали лісом - батько й син, кінь до коня, плече до плеча. Над їхніми головами крутилося листя й покривало землю барвистим килимом. Батько з сином були дуже схожі один на одного: та ж постава, ті ж очі, тільки волосся в Івана м'яке, материне...

...Земля закидана раннім снігом. Ще видно подекуди листя, але морозець взяв уже землю в свої лабеті. Кармалюк в кожусі сидить на возі.

Іван у світі поганяє. Попереду гора, вона теж вкрита снігом, видніються тільки темні плями печер. Біля одної з печер стоять вози, горять вогнища, ходять озброєні люди. Дорогу перепинає вершник зі списом і пістолетом за паском. Впізнавши отамана, всміхається, махає рукою і відступивши, знову ховається за кручею. Кармалюк зістрибує з воза, іде до вогнища. Люди повертаються до нього. Світлі плями облич на блідосірому тлі.

- Здорові, хлопці! - каже Устим буденно і трохи втомлено.

- А здорові, батьку...

- А чи є щось на боже діло, хлопці? - Він розтирає біля вогню замерзлі руки.

- Та є!

Один хлопець підходить до нього.

- Куди класти, батьку?

Кармалюк гріється коло вогню. Обличчя його від того вогню рожеве:

- А візьми в лівій кишені.

Хлопець бере йому з кишені торбину. Кидає туди гроші. Тоді проходить біля своїх товаришів. Кожен занурює руку в кишеню і кидає щось у торбинку. Після того торбина повертається назад до Кармалюка. Той бере її.

- То як ідеться, хлопці?

- Гарзд, батьку!

- Ну, Бог вам у поміч.

Він іде до Івана, високий, з сивими баками, худим замкнутим обличчям, на яке поклався надих деякої припіднятості.

За спиною чути голоси:

- Ходіть з Богом, батьку!..

...Кармалюк з сином на конях. Під Кармалюком - білий, сам він у небагатій шляхетській одежі. Вони мчать білим полем. Сніг б'є в лице. Іван поганяє й поганяє. В нього блищать очі й час від часу покусує він собі вуста.

- Ну що, сину, - каже Кармалюк косуючи очима на торбу. - Багато грошей бачив?

- Багато, - каже крізь стиснуті вуста Іван. - З тих грошей можна зажити паном на всю губу.

Погляд Кармалюка глибокий, начебто не в цьому світі він живе...

- Що ти сказав?

- Паном можна стати, - повертається Іван.

- А можна, - каже самими вустами Устим і погляд у нього несусвітній. - Є синку, одна стародавня казка...

...Іде великий чоловік. Такий великий, що село і люди внизу, як кошенята. На полі селянин оре двома волами, малий, як комаха, чоловічок. Велетень дивиться вниз, у долину, блищить малий плужок, погукує погонич, налягає чоловічок. Кладеться чорна скиба.

Величезна рука спускається донизу і вже чоловічок оре ту руку, поганяє погонич, тягнуть плуга воли. Іде велетень по землі, підставляє руку, а на ній тягнуть плуга воли і згинається до лемешів чоловічок...

- От мамо, - каже велетень такій же великій жінці, - найшов оце дивних хробаків, що пораяють землю.

- То, синку, не хробаки, - в матері великі, чисті й сумні очі. - То, синку, після нас такі люди будуть...

Велетень стоїть перед матір'ю. На долоні в нього все ще поганяє волики погонич, оре оратай, аж цибенить йому з віч піт.

- Занеси їх, синку, де взяв, - каже мати. Хай собі орють!

Велетень іде з орачем на долоні, а той оре й оре.

Велетень обережно випускає на землю орача. Кричить погонич, нагнувся над лемешами ратай, тягнуть волики.

- Ти чого пристаєш, - кричить на погонича орач. - Ану поганяй! Швидше, швидше, а то шкуру спушу!

Жене волика орач. Кричить погонич, піт цибенить по обличчю ратая - кладеться і кладеться по землі скиба...

...Мчать Кармалюк з сином білим полем. Сніг хмарками звивається з-під кінських копит. Назустріч їм чоловік і жінка тягнуть сани з дровами. Вони аж надсаджуються. Кармалюк різко спиняє коня.

- Чого це без коня? - кричить він. Пар клубами в'ється біля його рта.

- А де ж його взяти, пане? - селянин стягує свою шапчину. - Нема коня... Пан у нас скупий, не підступися, а люди...

- Що люди?

- Кому до чужого горя діло? В кожного свого немало...

- Купиш коня, - різко каже Кармалюк і кидає капшучок з грішми. Б'є коня, і вони з Іваном щодуху мчать рівниною.

Селянин кидається в сніг до грошей. Розгортає капшучок, і вони з жінкою з невимовним здивуванням дивляться на гроші.

...Оре волами ратай. Раптом один з волів спіткається і падає, б'є ногами землю і в очах його передсмертний жах. Орач підскакує до вола і б'є його пугою, яку вирвав з рук погонича. Віл хрипить, з губ йому стікає слина.

- Не бийте його, тату! - кричить погонич. - Конає він!

Орач витирає рукою обличчя. В нього втомлені, сумні, майже несамовиті очі. Зводить очі до неба: неголений, брудний, запаморочений.

- Ти що, - кричить він. - По світу мене хочеш пустити?

- Чи годен я жити без волів? - кричить чоловік.

Стоїть тиша. Лише дзвонить жайворонок. Чоловік важко ступає по ріллі: на нього дивляться чисті, дитячі очі погонича.

Чоловік випрягає вже мертвого вола, лишається один.

- Поганяй, - кричить він хрипко на погонича.

Кричить погонич, віл іде по стерні, плуг врізається в землю і відвалює соковиту скибу...

...Кармалюк зістрибує з коня коло обдертої хатини. Іван простує за ним.

З хлівця виходить селянин. Похмурий, великий, з серйозними очима.

- Добрий день у ваше обійстя, - каже Кармалюк.

- Добрий день, - вітається й Іван.

Чоловік мовчки дивиться. Тоді його губи відтулюються:

- Добрий день.

- Ну що, Тарасе, - каже трохи різко Кармалюк. - Дивилися хазяйствечко своє?

- Було б чого дивитися, - буркає чоловік.

- Знаю про вашу біду.

- Ніхто не знає про мою біду, - так само понуро й повільно каже чоловік. - Бо то моя біда.

- Хочу пособити вам, Тарасе.

- Це з якого дива?

- А з того, що я Кармалюк.

Очі в чоловіка на мить запалюються, але відразу гаснуть. Він чує потилицю:

- Як же я відроблю вам ці гроші?

- Не треба мені відробітку, - каже Кармалюк. - Не я ті гроші заробляв, не треба й відробітку.

Він виймає капшучок. Але чоловік ступає до нього й бере за руку вище ліктя:

- Не можна без відробітку, чоловіче. Не звик я брати дармового...

- То може колись і мені буде зле, - каже Кармалюк, вкладаючи чоловікові в руку гроші. - Всі ми ходимо під одним Богом.

- Хіба що так.

- Сьогодні одному погано, а завтра другому.

- Хіба що так, - каже чоловік уже твердо й приймає від Кармалюка капшучок. Його рука затискує гроші з якимсь спазматичним болем.

...- Тату, - повертається погонич до орача. - Я вже не можу, тату! - В нього змучене обличчя і пересохлі вуста. - Таточку, любий?

- Жени, - реве орач і схиляється до плуга. Але погонич, зробивши кілька кроків, падає на ріллю. Чоловік підходить до хлопця: обличчя в нього нахмурене.

- Вставай, - каже він тихо і зривається на крик. - Вставай!

На нього дивляться закостенілі синові очі. Тоді він бере сина на руки й відносить до межі. Кладе його на траву і повертається до плуга.

- Агей! - горлає він на вола. - Пішов!

Плуг прокладає на полі нову борозну...

...Кармалюк прив'язує коня до тину, іде через двір. Іван простує за батьком. Вони входять в низеньку убогу хату. За столом сидить зарослий чоловік з запаленими очима. Перед ним пляшка горілки.

- Я знову прийшов до тебе, Степане, - каже рівно Кармалюк. - Ну, що ті волики, котрі купив?

Чоловік дивиться на Кармалюка чорними, морочними очима.

- Чого ти до мене ходиш? - сипить він. - Знову зі своєю поміччю? Не треба мені твоєї помочи!..

- Я прийшов спитати, - сталево звучить Кармалюковий голос, - що з тими волами?

- А здохли твої воли, - хитро дивиться чоловік. - Га? Не знав? Здохли! І навіть кісточок не лишилося. Отак, ф-ють, - і в небо з крильцями... А мені за це господь розписочку дав. Гарненьку розписочку, червоного письма. Показать?

- Твій пан? - похмуро питає Кармалюк.

- Пан чи господь, хе-хе! А ти до мене не приходь більше. Не приходь! - звищує він голос, - бо мені досить тих розписочок! Не треба мені твоїх злодійських грошей!

Кармалюк дивиться на нього пильно. Тоді виймає капшучок і кидає на стіл. Гроші з брязкотом падають перед чоловіком.

- Забери ці гроші, забери ці гроші! Забери це нещастя, я знати його не хочу! - чоловік змахує капшучок з грішми на долівку. Капшучок падає, з нього викочується кілька монет і, подзвенькуючи, починають кружляти під ногами.

Кармалюк з сином виходять. Чоловік сидить за столом і мовчки слідкує за монетою, що крутиться на долівці. Очі його вологі, а плечі його здригаються. Брудна, боса нога наступає на монету і підгортає під себе...

...Орач стоїть над трупом останнього вола. Величезний вітер, який звіює сиве волосся орача. Голе, наполовину зоране поле. Свистить вітер. В чоловіка стиснуте, закостеніле лице. Очі його наче неживі. Він стоїть, неприродно витягнувшись, і в нього не рухнеться жоден м'яз...

Кармалюк сидить в хаті. Перед ним чоловічок з лисиною, обличчя його дрібне й поморщене. На лавах - діти, з дев'ятеро. Висохла, постаріла жінка сидить, склавши на коліна руки.

- Дай тобі, Боже, довгий вік, - каже чоловічок. - Зовсім загризли мене клопоти. Кожен тобі їсти просить, а що його й давати?

Кармалюк встає. Зводиться й Іван.

- Бувайте здорові, люди, - каже Устим і йде до виходу. Іван іде за ним. Чоловічок простує зачинити двері, а назад біжить притьмом. Очі його горять.

- Оце щастя привалило, жінко, - він аж танцює й тре руки, - Як манна з неба, хе-хе. А знаєш, хто це був? - він заскалює око й хитро сміється.

- Нащо мені тее знати, - каже жінка.

- Твоє діло бабське, - хихоче чоловічок. - А мені доля всміхнулася. Ану, глянь, жінко, чи не пішли вже?

Жінка підходить до вікна.

- Поїхали, - каже вона. - Щоб не було тобі, чоловіче, від тих грошей лиха.

- Лиха, кажеш, хе-хе? Е, не буде! Не такий я дурний! Бо знаю, хто то був, хе-хе! Кармалюк, - чоловічок неймовірно зокруглює очі. - О!

- Боже ти мій милостивий, - хреститься жінка. - То може, віддати ті гроші панові?

- Е, не верзи дурниць. - Тут ще більше можна заробить, - він хитро заскалює око. - Ану, діти, на піч!

Діти лізуть на піч, а чоловічок з запаленими очима киває жінці пальцем:

- А кетє сюди!

- Ну, чого?

- Добра думка прийшла мені до голови, жінко, - шепоче він гаряче. - Піду викажу я його. Ніхто тоді й підозри не матиме, що взяли ми в нього ті гроші. А за те, що виказав... - Він сміється радісно й промовисто клацає пальцями...

...З-за плуга і з-за мертвого вола вилазять злидні. Це дрібні істоти, в них старі, зморщені личка і великі очі. Орач дивиться на них розширеними очима. Ось одна з істот підскакує до орача і хутко лізе по ньому. А тоді пружно охоплює шию.

- Ха-ха-ха, - моторошно сміється злидень.

Орач намагається розтиснути ці обійми, схопився своїми ручиськами за малі його рученята, але даремно. По ньому біжать вже інші злидні, хапають його, хто за ногу, а хто за руку. Вони дико вищаті і регочуть. Чоловік намагається боронитися, він починає бігати по порожньому полі, тоді падає на стерню і починає качатися по ній.

- Даремна твоя праця, чоловіче, - кричать вони навперебій. - Ми твої злидні, і тепера ти не позбудешся нас...

- Ніколи, ха-ха, ніколи!

Тоді чоловік зводиться. Він стоїть, обвішаний, наче мавпами, злиднями і в нього на очах стоять сльози.

Істоти верещать і сміються...

- Оце така казка, синку... Хотілося мені, щоб ти побачив моє життя. Побачив усе...

Кармалюк іде на білому коні. За ним на темному - син. Пізній вечір. Навколо синьо розлилося засніжене поле.

- То вже твоє діло: допомагатимеш чи не допомагатимеш мені...

Кармалюк повертає до сина обличчя. Погляд його несусвітній.

- А тепер напитися мені потрібно, синку. Тяжко напитися, бо тут, - він прикладає до грудей кулака, - важка у мене каменюка.

Іван дивиться на батька, і в погляді його - хована роками ніжність.

Втікач

Самотній кедр серед безмежних сибірських заметів, до нього ведуть напівзаметені сліди. Гуде завірюха. Кармалюк стоїть, прихилившись до дерева, його постать напівзаметена снігом. Його хилить спати, він повільно сповзає по стовбуру донизу, сідає на сніг, але відразу розплющує очі, сісти - це ніколи не встати. Устим з натугою зводиться, прихиляється до дерева, і знову заплющує очі. Мокрий сніг липне до обличчя, але в нього вже немає сили змахнути його - людина стоячи засинає...

...Кармалюк біжить через порожнє поле. Він босий і в нього втомлене обличчя. Сипле марудненький дощик, який січе його по обличчі. Входить у ліс і на нього напливають великі рибини. Риба пливе між нерушних дерев, під босими ногами мокра лискуча трава.

Попереду хутірець. Висить над лісом, холодний і наче неживий. Ворота відчинено: кілька однакових хат. Вікна круглі, і на нього зорять очі. З рипінням розчиняються двері, і до нього ступає вже знайомий дід.

- Вони прийшли? - питає хрипко Кармалюк.

- Хто вони?

- Хрон і Копчук.

- А чому вони мають прийти?

- Вони повинні прийти, - кричить Кармалюк.

- Люди не завше ті самі, - каже дід.

- Вони ті самі. Раз не змінився я, не змінилися й вони.

- Копчук має непогану садибу. І за ним ніхто не полює.

- Це брехня, - хрипить Кармалюк. - Навіщо ви мені це кажете?

- Ти втомився, - каже дід. - Зайди перепочинь. Женуться за тобою?

- Я повертаюся додому, - каже Кармалюк, опускаючись на траву. - Я хочу повернутися додому.

- В тебе є домівка? - питає, зводячи брову дід.

- В мене є домівка, - твердо каже Кармалюк. - І там мене чекають. Там завжди мене чекали.

- Знаю, - сумно каже дід. - Що ж хочеш тепер?

- Дійти додому, - шепоче Кармалюк. - Часом здається, що вже не стане в мене сили.

- Може дати помічного зілля? Чарівного, доброго зілля? Від нього ти станеш добрим і благим. І станеш покірним, як агнець. В тебе буде ясна і світла душа...

- В мене й без того ясна душа, - каже самими губами Кармалюк. Він майже спить.

- Ти не будеш мучитися й терпіти.

- Я завше буду мучитись і терпіти, - шепоче він. - Така вже доля моя.

До нього тягнеться стара, тремтлива рука, несе йому дзбанок. Кармалюк простягує руку, але пальці його не стулюються. Дзбанок падає. По траві, по босих ногах розливається біле, аж сине молоко. І здається йому, що лежить він на дні ріки, дивиться через ту ріку, а над ним пливуть і пливуть риби.

- Що це за риба, діду? - шепоче він. - Де вона взялася?

- Це риба твоїх споминів, - чується спокійний дідовий голос.

Над його обличчям біла, біла вода. (...)

...Кармалюк виходить на горба. В нього довга з сивиною борода, обличчя виснажене й худе, блищать лише очі. Він в убогій одежі мандрованця і в постолах. Під ногами вихиляються квіти, постолы важко на них ступають, злітають метелики. Нарешті він нагорі.

Звідси розстеляється осяяний сонцем краєвид. Кармалюк вдивляється, примружуючи повіки, і його обличчя раптом розпогоджується і запалюється радістю. Внизу - річка, що стелиться поміж верболозів, а за нею розсипалися білі, під солом'яною стріхою хати.

Цього разу це не сон і не привиддя. Кармалюк задихається. Він хапається за груди, і з ока йому проступає сльозина. Нараз починає поспішати. Біжить, спотикаючись, з гори, а коли добігає до річки, очі в нього вже палають. Він заходить з постоломи в річку і починає, хапаючи долонями воду, пити. Вода стікає йому на бороду, а коли він розгинається - очі його сміються. Він іде вбрід, річка невелика і сягає йому ледве не по коліна. Від нього розсипаються в усі боки зграйки мальків, а він іде й іде. Нарешті виходить на сухе і валиться в густу соковиту траву, вдихає її чудовий запах. Затим сідає і починає розмотувати очкура. Витягає вузлика й розгортає. В ньому жменька рідної землі.

- Та й тебе доніс, - бурмоче він. - Доніс таки...

Він висипає землю на долоню і розкидає довкола себе.

...Внизу село. Світить сонце. Кармалюк іде стежкою. Але село попереду якесь чудне. Він удивляється, аж очі мружить: не димлять дими, не гавкають пси. Він входить між хати: довкола пуста. Вивалені чи забиті навхрест вікна й двері, розіллєте на дворі вапно. Кармалюк майже біжить. Нараз зупиняється. Біля тину на колоді сидить стара-престара бабуся.

- Добрий день, бабуся, - гукає Кармалюк.

Стара зводить на нього сиві очі. Погляд її постаречому каламутний.

- Чую я добре, синку. Як тебе загнало в ці краї?

- Чи не у вас був паном Янчевський?

- Був, - каже стара, - теперечки нікого нема. Хіба я.

- Чого ж ви сидите тут, бабуся?

- А смерті чекаю. А вона й не йде, триклята.

- Може зі мною підете, бабуся?

- Не кричи так, хлопче! Я добре чую. А з тобою не піду. Вже проходила тутечки, казала, щоб почекала...

- Ну то Бог з вами, бабуся!..

- Ходи здоров!

Довкола порожні хати. Вітер розвіює якусь ганчірку.

Вже майже виходить з села, коли чує погук: "На панщину! Ану, ледарі, вставайте!" Свистить батіг. Кармалюк біжить на той погук. Піднімається під гору. Тут цвинтар. Холодні хрести. Поміж хрестами нахилється панок. Він без шапки, волосся розметалося, одежа розхристана, сам босий. Це Янчевський.

- А, трикляті, сякі-такі! Лежите й байдики б'єте! Ану на панщину!

Янчевський замахається пужалном. Свистить батіг і оперізує хреста.

Починається дощ. Кармалюк незрушно дивиться на Янчевського. Той раптом помічає його. Йде ближче: в нього жажні очі божевільного.

- Ти встав? - питає він твердо. - Підеш на тік!

Кармалюк дивиться на пана гострим, печальним зором. Пан сідає на могилу й витирає з лоба дощові краплі.

- Вони, бач, повлягалися і хоч би тобі що! Голого по світі пустили! Ти, мужиче, йди, а я їх ще побуджу. Побуджу! - кричить він.

Кармалюк повертається і йде. За спиною в нього крик і удари батога.

...Кармалюк іде дорогою. Його наздоганяє віз.

- Підвезіть-но, добрий чоловіче!

Чоловік спиняє коня. Він похмурий і думний.

- А чи давно в цих краях холера? - питає Кармалюк.

- Та вже другий рік. Зима приб'є трохи, а з теплом знову повертається.

Нараз на дорозі заслона. В людей тривожні обличчя.

- Не боїтеся з дому рушати, - кричить хтось із заслонників.

- Воно чи вдома, чи в дорозі вмирати, - каже візниця.

- Ну, то жени!

(Закінчення в наступному номері)

мистецька
хроніка

"РІЗДВЯНА МІСТЕРІЯ" в Луцьку.

Своєрідність міжнародного фестивалю під цією назвою, що проводиться вже вдруге, в різноплановості - в обласному театрі ляльок зустрічаються теоретики і практики лялькарства, дослідники і носії фольклору, зокрема, такого його різновиду, як вертеп. Митці і вчені збираються в Луцьку, аби показати це дійство в його сучасному існуванні, а також осмислити його витoki і перспективи. На фестивалі були театральні колективи з Великобританії, Польщі, Білорусії, Росії, України. Дослідники з Чехії, Польщі, Білорусії та України взяли участь в науковому симпозіумі "Традиції різдвяної драми в театрі ляльок". Географія могла бути б ширшою, якби не фінансова скрута організаторів, які й так проявили максимум винахідливості та діловитості, аби свято відбулося. Крім господарів свята - Луцького театру ляльок (директор Данило Поштарук, він же - директор фестивалю), організаторами були - Міжнародна асоціація лялькарів (у фестивалі взяв участь її почесний Президент Хенрік Юрковський), а також Спілка театральних діячів України. Матеріали про цей фестиваль читайте в найближчих номерах журналу.

Кореспондент "Кіно-Театру".

КІНО
ТЕАТР

63

